

ก การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ*

การณัฐวรณ ธีระวารวิสิฐ** และ นราพงษ์ จรัสศรี***

สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสร้างสรรค์และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหารูปแบบผลงานการแสดง และ ๒) หาแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน พัฒนามาจากองค์ประกอบของการแสดงทางนาฏยศิลป์ทั้ง ๘ ประการ ได้แก่ บทการแสดง ดนตรี ประกอบการแสดง ลีลาทางนาฏยศิลป์ นักแสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง พื้นที่ที่ใช้ในการแสดง และการออกแบบแสง ๒) แนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานมี ๗ ประการ ได้แก่ คำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องสัมมาทิฐิ สัญลักษณ์และการสื่อสารในการแสดงนาฏยศิลป์ ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏยศิลป์ ทฤษฎีทางด้านนาฏยศิลป์-ดุริยางคศิลป์-ทัศนศิลป์ การสะท้อนภาพทางสังคมโดยใช้นาฏยศิลป์ และการแสดงที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการผสมผสานองค์ความรู้จากคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องสัมมาทิฐิ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน การวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นการนำร่องในการนำเอาความคิด/คำสอนทางพระพุทธศาสนา มาเผยแพร่ในรูปแบบใหม่ โดยผ่านผลงานการแสดงทางนาฏยศิลป์

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, อริยสัจ 4, สัมมาทิฐิ, นาฏยศิลป์สร้างสรรค์, นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ (นาฏยศิลป์) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผู้นิพนธ์

*** ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

The Creation of a Dance Based on the Concept of Samma Ditthi

Abstract

This research is a pioneering work in combining Buddhist doctrine with dance in an attempt to disseminate Buddhist teachings through new formats. It merges creative and qualitative research with the objectives of 1)creating dance patterns and 2)exploring dance creation concepts – ones through which Buddhist teachings can be most effectively communicated. It applies interdisciplinary methods of study based on Buddhist doctrines, dance, music, visual arts, and social science. The results show that 1) the pattern of dance was developed from eight elements of dance which include script, music, choreography, performers, costumes, props, performance area, and light; and 2) the dance creation concept focused on seven aspects which include the Buddhist teaching on Samma Ditthi, dance symbolism and communication, simplicity based on postmodern dance, dance creativity, theories of dance/ music/ visual arts, social reflection through dance, and creative performance for youths. This research is considered a pioneer in combining the Buddhism Doctrine with Dance.

Keywords : Buddhism, the Four Noble Truths, Samma Ditthi, Creative Dance, Post-Modern Dance

บทนำ

ปัจจุบันมีปัญหาลังคมเกิดขึ้นมากมายซึ่งล้วนเกิดจากความต้องการอันไม่สิ้นสุดของมนุษย์แทบทั้งสิ้น การแก่งแย่งแข่งขัน ชิงดี ต่างฝ่ายต่างมุ่งหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเข้มข้น ทำให้คนในสังคมเกิดความเครียด หวาดระแวง และทำร้ายทำลายกัน สังคมจึงอยู่อย่างไม่เป็นสุข ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงควรเน้นไปที่การพัฒนาคน โดยมุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจเพื่อยกระดับจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้น การนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยยกระดับจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นเพียงศาสนาเดียวที่มีบัญญัติในเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ไว้ จากความสนใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่อง “สัมมาทิฐิ” ทำให้เกิดความต้องการที่จะนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเผยแพร่ โดยใช้ศิลปะทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นสื่อ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาไปสู่การพ้นทุกข์

แต่ละศาสนามีจุดประสงค์ในการใช้นาฏศิลป์เป็นสื่อแตกต่างกัน เช่น ให้เกิดความศรัทธา ให้ทราบประวัติความเป็นมา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ให้เกิดสมาธิ เป็นต้น งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหารูปแบบและหาแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์เพื่อใช้เป็นสื่อความรู้ทางธรรมเรื่อง “สัมมาทิฐิ” (ความเห็นชอบ) ซึ่งเป็นข้อสำคัญข้อหนึ่งในมรรคมีองค์ ๘

ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า “สัมมาทิฐิ” หมายถึง การรู้แจ้งอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) คำว่า “รู้แจ้ง” หมายถึง การเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง โดยปราศจากความเห็นและความรู้สึกส่วนตัว ถือเป็นหลักธรรมในสายปัญญาซึ่งมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเมื่อมีความเห็นถูกต้องแล้ว ความคิด คำพูด และการ

กระทำก็จะถูกต้องตามไปด้วย การมีความเข้าใจถูกต้องตามจริงตามหลักอริยสัจ ๔ ทำให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง และสามารถแก้ปัญหาได้จากต้นเหตุ

งานวิจัยนี้ เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเรื่องสัมมาทิฐิ ศิลปกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อค้นหารูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ที่ถ่ายทอดความรู้ทางธรรมเรื่อง “สัมมาทิฐิ” เนื่องจากงานนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยส่วนใหญ่ มักนำเสนอในแบบธรรมะขั้นพื้นฐานเท่านั้น ไม่ค่อยมีปรากฏในแบบธรรมะขั้นสูง^๑ (ยกตัวอย่าง เช่น อริยสัจ ๔ คือยอดของพระพุทธศาสนา) จัดได้ว่าผลงานการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ครั้งนี้เป็นงาน “พุทธศิลป์” ตามที่ สงวน รอดบุญ ได้ให้ความหมายของ “พุทธศิลป์”^๒ ไว้ว่า เป็นงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนาโดยตรง นอกจากนี้ยังเป็นการนำร่องการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ที่นำเอาความรู้ทางธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาเผยแพร่สู่สังคม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการช่วยจรรโลงสังคมให้เกิดความตระหนักรู้ และสนใจนำเอาความรู้ทางธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหารูปแบบผลงานการแสดงและหาแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” การวิจัยนี้เป็นการผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศรวมถึงสื่อสารสนเทศอื่น ๆ และยังได้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและนาฏศิลป์สร้างสรรค์ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาดูงานการแสดงและงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์

^๑ สัมภาษณ์ มานพ มีจำรัส, ผู้กำกับ ผู้ออกแบบบทเดิน และนักแสดงนำของภัทราวดีเธียเตอร์, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

^๒ สงวน รอดบุญ, ศิลปกรรมไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๑๙๐.

รวมถึงการเข้าฟังงานสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงทำการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้องค์ประกอบทั้ง ๘ ของการแสดงทางนาฏศิลป์มาเป็นแนวทางในการออกแบบ และได้จัดแสดงผลงาน “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” โดยมีการจัดทำแบบสอบถามเพื่อวัดและประเมินผลทางสถิติ รวมถึงวัดความเข้าใจของผู้ชม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย อันได้แก่ พระสงฆ์ ศิลปิน และอาจารย์ทั้งในศาสตร์พุทธและศิลป์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาเนื้อหาสาระจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อสารสนเทศ บทสัมภาษณ์งานสัมมนา และงานแสดงทางนาฏศิลป์ แล้วจึงนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ และนำมาใช้ร่วมกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานตามองค์ประกอบทั้ง ๘ ของการแสดงทางนาฏศิลป์ สำหรับสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงชุด “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” เพื่อสรุปเป็นรูปแบบผลงานการแสดง และแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ต่อไป

ข้อมูลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. สัมมาทิฐิ

ในบรรดาอริยมรรคทั้งหมด พระพุทธเจ้าตรัสว่า มีสัมมาทิฐิเป็นองค์นำ เป็นหัวหนามำกับให้มรรคองค์อื่นๆ พัฒนาได้ถูกทาง เพราะสัมมาทิฐิอยู่ในสายปัญญา จึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากหากความเห็นผิดพลาดแล้ว ความคิด คำพูด และการกระทำ ก็ย่อมจะผิดพลาดไปด้วย สิ่งที่ตามมาก็คือความทุกข์และปัญหาต่าง ๆ จะวนเวียนเป็นวงกลม ไม่สามารถหาทางออกได้จริง ท้ายสุดก็ถึงทางตัน (สุกัร ทุมทอง, ๒๕๕๔: ๒๘๓) สัมมาทิฐิ คือ การรู้แจ้งอริยสัจ ๔ การเห็นเกิด-ดับ เห็นไตรลักษณ์ สุญญตา และปฏิเสธสมุปบาท ในการจัดลำดับของการพัฒนาธรรมจะจัดตามความเด่นของการปฏิบัติ ซึ่งสัมมาทิฐิจัดเป็นข้อแรก เพราะการปฏิบัติจะต้องเริ่มจากความเห็น ความเข้าใจ หรือ

ความเชื่อที่ถูกต้องเสียก่อน จึงจะดำเนินได้ถูกทาง เมื่อมีความเชื่อถูกต้องแล้ว ก็จะมีมุงฝึกไปที่กายวาจาซึ่งเป็นชั้นภายนอก เพื่อเตรียมความพร้อม และเกื้อหนุนการฝึกจิตซึ่งเป็นชั้นภายในให้ได้ผลดีต่อไป ในระหว่างการฝึก ความรู้ความเข้าใจ หรือความเชื่อที่เป็นทุนเดิมจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นชัดเจนเจริญขึ้นโดยลำดับ ในที่สุดปัญญา ก็จะเจริญถึงขั้นรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ถึงขั้นหลุดพ้น บรรลุนิพพานได้ การพัฒนาองค์ธรรมนี้คือการพัฒนาชีวิต เป็นกระบวนการธรรมชาติที่ดำเนินไปตามวิถีแห่งมรรค กล่าวคือ มรรคเริ่มด้วยปัญญาและจบลงด้วยปัญญา ดังนั้น สัมมาทิฐิจึงเป็นสะพานเชื่อมที่ทอดจากอวิชชาไปสู่วิชา เมื่อมีวิชาแล้วก็ย่อมหลุดพ้นได้ (พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตฺโต], ๒๕๔๔: ๒๒๕)

การเข้าสู่ณิพพานนั้น พระพุทธเจ้าให้เอาปัญญานำสืลกับสมาธิ เพราะถ้าปัญญาพัฒนาถูกต้องถูกทางแล้ว ปัญญาจะสอนเราเองว่าต้องมีศีลกับสมาธิจึงจะไปได้ตลอดรอดฝั่ง ส่วนผู้ที่ฝึกฝนจิตโดยเอาศีลขึ้นก่อนแล้วตามด้วยสมาธิ มักจะลืมนำปัญญาในภายหลัง เพราะไปยึดติดความสงบสุขในสมาธิจนลืมนำวิปัสสนาปัญญา จึงทำให้ไปถึงนิพพานไม่ได้ แต่สามารถไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่าในปัจจุบันได้ เช่นไปเกิดบนสวรรค์เป็นเทพ ไปเกิดเป็นรูปพรหม หรือรูปพรหม เป็นต้น การที่พระพุทธองค์ให้เอาปัญญาขึ้นก่อนศีลและสมาธิในอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็โดยมุงหมายให้ปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ ๘ แบบโลกุตระ คือ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือเข้าถึงสภาวะนิพพานนั่นเอง เปรียบเหมือนการติดกระดุมเสื่อ ถ้าติดเม็ดแรกผิดที่ ที่เหลือก็จะผิดหมด เหมือนกับเราดำเนินข้อแรกในอริยมรรคมีองค์ ๘ ผิด คือ ไม่เป็นไปตาม “สัมมาทิฐิ” การปฏิบัติที่เหลืออีก ๗ ข้อก็ย่อมผิดหมด แทนที่การปฏิบัติจะพาเราไป “นิพพาน” แต่กลับพาเราวนเวียนอยู่ใน “วัฏสงสาร” อย่างหาที่สุดมิได้ (ทวีศักดิ์ คุรุจิตธรรม, ๒๕๕๘: ๙-๑๐)

๒. นาฏศิลป์สร้างสรรค์

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ การประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวของร่างกายที่เกิดขึ้นจากความคิด

หรือความรู้สึกภายใน ซึ่งอาจได้รับแรงบันดาลใจมาจากสิ่ง ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน แล้วนำมากระตุ้นความคิดเพื่อ สร้างเป็นผลงานทางนาฏศิลป์ โดยมุ่งเน้นในเรื่องความคิด สร้างสรรค์ ไม่ยึดติดกับปัจจัยของยุคสมัย มีลักษณะเชิง สร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้แก่สังคม ในการสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้ง ๘ ของการ แสดงทางนาฏศิลป์ ได้แก่ บท ดนตรี สีลา นักแสดง เครื่อง แต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง พื้นที่แสดง และแสง เพื่อให้การแสดงมีความสมบูรณ์ ซึ่งนราพงษ์ จรัสศรี ศิลปิน นักวิชาการผู้บุกเบิกทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ และ นาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ได้กล่าวถึงความเป็น มาของนาฏศิลป์ไว้ว่า นาฏศิลป์ เป็นศิลปะที่เก่าแก่ชนิด หนึ่งของโลกในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นการแสดงออก (Express) ของอารมณ์ความรู้สึก (Felling) ที่แสดงออกมา ในรูปแบบกิจกรรมของมนุษย์ นาฏศิลป์มักเกี่ยวข้องกับ ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ เขตแดนพื้นที่ สงคราม และภูตผี ปีศาจ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านนาฏศิลป์ของ ตัวเองจนหล่อหลอมออกมาเป็นอารยธรรม ในการ สร้างสรรค์ผลงานการแสดงจึงควรคำนึงถึงแนวคิดในการ สร้างงานว่า เราอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ การจะสื่อนาฏศิลป์ เข้าไปให้ถึงคนดูหรือทำให้คนเข้าใจเรื่องได้นั้น คงไม่สามารถ ไปยืนอยู่บนวิธีการนำเสนอแบบเดิม ๆ ได้ ต้องมีการ สร้างสรรค์ชิ้นใหม่เพื่อให้เข้าถึงคนดู และให้เกิดความเข้าใจ ได้มากขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมเดิมไม่สามารถสื่อให้คนดู บางกลุ่มเข้าใจได้ จึงต้องนำแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน การแสดงเข้ามาใช้ เพื่อให้คนเข้าใจได้ง่ายขึ้น (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๗)

๓. นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Post-Modern Dance) คือ ศิลปะการเต้นรำที่มีรูปแบบสนองตอบต่อข้อจำกัดของ นาฏศิลป์สมัยใหม่ เป็นการสร้างสรรค์โดยไม่ยึดกรอบหรือ จารีต ไม่ยึดรูปแบบหรือความสมบูรณ์แบบ มีลักษณะเฉพาะ ตัว มีความแตกต่างกันตามความถนัดของศิลปิน ปรากฏจาก รูปแบบที่แน่นอนตายตัว อาจใช้การผสมผสานระหว่าง

นาฏศิลป์ต่างชนิดกันได้ มีการยกย่องการเคลื่อนไหวใน ชีวิตประจำวันเสมือนศิลปะการแสดงที่มีเหตุผล สามารถนำ ทำทางการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันมาสร้างสรรค์เป็น ผลงานทางนาฏศิลป์ได้ และบุคคลใดก็สามารถเป็นนัก เต้นรำได้ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านการฝึกฝนมาก่อน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลและการทดลองออกแบบการ แสดง จนเกิดเป็นผลงานการแสดง ชุด “การสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” สามารถสรุปรูปแบบ ผลงานการแสดง และแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบผลงานการแสดง “การสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” มีรูปแบบผลงานการ แสดง จำแนกตามองค์ประกอบทั้ง ๘ ของการแสดงทาง นาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

๑.๑ บทการแสดง

บทการแสดงได้รับแรงบันดาลใจมาจากความทุกข์ ของคนในสังคม และความต้องการที่จะออกจากความทุกข์ นั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้นำแรงบันดาลใจดังกล่าวมาสร้างสรรค์ เป็นผลงานทางด้านนาฏศิลป์ โดยเริ่มจากการออกแบบ บทการแสดงที่อิงเนื้อหาสาระมาจากหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนาเรื่องสัมมาทิฐิ ซึ่งได้ตีบทการแสดงออกไป ตรง ๆ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า (พุทธวจน) โดยแบ่งการ แสดงออกเป็น ๔ องค์ ดังนี้ **องค์ ๑ ทุกข์** บรรยายถึงความ ทุกข์จากการเกิดเป็นมนุษย์ ความทุกข์จากการพลัดพราก จากสิ่งอันเป็นที่รัก ความทุกข์จากการแบกรับภาระหน้าที่ ต่าง ๆ ในชีวิต และความทุกข์จากการไม่สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา **องค์ ๒ สมุทัย** บรรยายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ อันเนื่องมาจากความไม่รู้ หรืออวิชชา ซึ่งเป็นกิเลส ๓ ตัว ที่นอนหนุนเนื่องอยู่ในจิตใจของมนุษย์ อันได้แก่ ความโลภ โกรธ หลง **องค์ ๓ นิโรธ** บรรยายถึงการมีสุขโดยไม่ต้องพึ่ง อำนาจกิเลส ถือเป็นความสงบสุข มีอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน **องค์ ๔ มรรค** บรรยายถึงวิธีการดับทุกข์ในมรรค

มืองค์ ๘ ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดชอบ) สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) สัมมาสติ (การมีสติระลึกรู้ชอบ) สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิชอบ) จากบทการแสดงดังกล่าว นำไปสู่การคัดเลือกดนตรีประกอบการแสดงที่มีความเหมาะสมเพื่อจะนำไปใช้ในการออกแบบลีลาทางนาฏศิลป์ซึ่งอธิบายเนื้อหาสาระของบทการแสดงดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นต่อไป

๑.๒ ดนตรีประกอบการแสดง

ด้านดนตรีประกอบการแสดง ได้คัดเลือกบทเพลงเพื่อใช้เป็นดนตรีประกอบการแสดง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของบทเพลงกับบทการแสดงที่มีความแตกต่างกันในแต่ละองค์ นอกจากนี้ผู้สร้างสรรค์ยังมีจุดประสงค์ในการใช้บทเพลงเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสาร และถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกจากผู้สร้างสรรค์ ผ่านผู้แสดง ไปสู่ผู้ชมเพื่อให้ผู้แสดงและผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วม และคล้อยตามไปกับบทการแสดงนั้น ๆ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงคัดเลือกบทเพลงที่สามารถสื่ออารมณ์และความรู้สึกเด่นของการแสดงในแต่ละองค์ ดังต่อไปนี้ **องค์ ๑ ทุกข์** ใช้เพลง อาดาจิโอ อิน จี ไมเนอร์ (Adagio in G minor) ซึ่งเป็นเพลงที่ให้ความรู้สึกเศร้า หม่นหมอง เหมาะกับอารมณ์ทุกข์ **องค์ ๒ สมุทัย** ใช้เพลง คองทีเนอ นู เทอลิดิล ลาเพอ มิติ (Comptine d'un autre ete: L'après Midi) ซึ่งเป็นเพลงที่ให้ความรู้สึกถึงความคลุมเครือ ไม่กระจ่าง มีความลึกลับสงสัย **องค์ ๓ นิโรธ** ใช้เพลง แคนนอนอล อิน ดี เมเจอร์ (Canon in D major) ซึ่งเป็นเพลงที่ให้ความรู้สึกสว่าง กระจ่าง สดใส **องค์ ๔ มรรค** ใช้เพลง จิมโนพีดี นัมเบอร์วัน (Gymnopedie No.1) ซึ่งเป็นเพลงที่ให้ความรู้สึกถึงความสงบนิ่ง มีสมาธิ ทั้งนี้ การเลือกใช้บทเพลงนอกจากจะมีผลต่อการสื่ออารมณ์และความรู้สึกเด่นของการแสดงในแต่ละองค์แล้ว ยังมีผล

ต่อการนำไปใช้ในการออกแบบลีลาของการแสดงในแต่ละองค์อีกด้วย

๑.๓ ลีลาทางนาฏศิลป์

การออกแบบลีลาที่ใช้ในการแสดง ได้รับแรงบันดาลใจจากบทและดนตรีประกอบการแสดง โดยใช้ลีลาท่าทางการเต้นรำตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่^๓ (การออกแบบลีลาจากท่าทางในชีวิตประจำวัน) เทคนิคการเต้นบัลเลต์ (Ballet)^๔ และมีการใช้ท่าทางเลียนแบบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เพื่อสื่อถึงพระพุทธรูปและการทำสมาธิ โดยให้อยู่ในแนวความคิดแบบมินิมอลลิสม์ (Minimalism)^๕ ดังนี้ **องค์ ๑ ทุกข์** มีการแสดงท่าทางต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนในสังคม เช่น การพบปะสังสรรค์ การถ่ายภาพเซลฟี การพูดคุยโทรศัพท์ การสวมใส่เสื้อผ้า การกอด การแยกออกจากกัน การแบกรับภาระ การเล่นบาสเก็ตบอล และการปิดหู ปิดตา ปิดปาก เป็นการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสุขและความทุกข์ของมนุษย์ **องค์ ๒ สมุทัย** มีการแสดงลีลาท่าทางต่าง ๆ เช่น การนอน การรับประทาน การเดินในอาการเหม่อลอยเหมือนไม่รู้วาทนเองอยู่ที่ใด **องค์ ๓ นิโรธ** มีการแสดงลีลานาฏศิลป์บัลเลต์ที่สะท้อนถึงความเบา ลอย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการเต้นบัลเลต์ เพื่อสื่อถึงการหลุดพ้นจากการถูกดึงดูดต่ำจากอำนาจของกิเลส นอกจากนี้ยังมีการแสดงท่าทางที่ใช้กันเป็นปกติในชีวิต เช่น การยกอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการแสดงความทุกข์โดยการนั่งกุ่มศีรษะ **องค์ ๔ มรรค** มีการแสดงลีลาท่าทางที่ใช้สื่อความหมายของมรรค ๘ อย่างง่ายและชัดเจน เช่น การชี้ไปที่ตาคือการเห็นชอบ การชี้ไปที่ขมับคือการคิดชอบ การชี้ที่ปากคือการเจรจาชอบ และการนั่งสมาธิ เป็นต้น ซึ่งการออกแบบลีลาทั้งหมดนี้ เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารการแสดงไปสู่ผู้ชม

^๓ รูปแบบการเต้นที่ถือว่าทุกท่าทางการเคลื่อนไหวเป็นการเต้นรำ และทุกคนสามารถเป็นนักเต้นรำได้ แม้ไม่มีพื้นฐานการเต้น หรือไม่เคยได้รับการฝึกฝนมาเลยก็ตาม

^๔ ระเบียบลายเท้า

^๕ ขบวนการทางศิลปะและความงามทางศิลปะที่วาดด้วยความน้อย เกิดจากการลด ดัดทอน และเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของศิลปะสมัยใหม่

ภาพที่ ๑ ภาพนักแสดงเด็กที่แสดงเป็นผู้เล่าเรื่องสัมมาทิฐิ ทำท่าเปิดมือออกด้านข้างเพื่อสื่อถึงการเปิดโลก
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ ๒ ภาพนักแสดงที่เป็นตัวแทนของมนุษย์ที่มีความทุกข์ ทำท่าทางสื่อถึงการร้องขอความช่วยเหลือ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ ๓ ภาพนักแสดงที่สื่อถึงการปิดอายตนะ การไม่รับรู้ถึงสภาวะทางอารมณ์จากภายนอกที่เข้ามากระทบจิต
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ ๔ ภาพนักแสดงตัวแทนมนุษย์ที่อยู่ในทะเลแห่งทุกข์ สื่อถึงการร้องขอความช่วยเหลือเพื่อให้พ้นทุกข์
ที่มา : ผู้วิจัย

๑.๔ นักแสดง

การแสดงต้องอาศัยนักแสดงที่มีความสามารถทางบัลเลต์ นักแสดงที่มีความสามารถทางนาฏยศิลป์ และนักแสดงประกอบที่ไม่มีพื้นฐานทางนาฏยศิลป์ ดังนั้นจึงต้องคัดเลือกนักแสดงที่มีความสามารถทางบัลเลต์มาก่อนเป็นอันดับแรก จำนวน ๑ คน ส่วนการแสดงองค์อื่น ๆ ที่ใช้ท่าทางการเต้นในชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องใช้นักแสดงที่มีความสามารถทางบัลเลต์ จึงได้คัดเลือกนักแสดงที่มีความสามารถทางนาฏยศิลป์ทั่วไป จำนวน ๑๙ คน และนักแสดงประกอบที่ไม่มีพื้นฐานทางนาฏยศิลป์ จำนวน ๓ คน (นักแสดงผู้ชี้แจงและนักแสดงที่เล่นบาสเก็ตบอล) ทั้งนี้มีการเลือกใช้นักแสดงเด็กให้มารับบทเป็นผู้เล่าเรื่องสัมมาทิฎฐิและมรรคมองค์ ๘ เพราะผู้สร้างสรรค์มีความเห็นว่าการนำเด็กมาแสดงในเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาสามารถทำให้เรื่องที่น่าสนใจ เข้าใจได้ง่ายขึ้น ถือเป็นความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอเรื่องราวทางพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ

๑.๕ เครื่องแต่งกาย

การใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นการแต่งกายในชีวิตประจำวัน ตามแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่เน้นเรื่องความเรียบง่ายแต่สื่อความหมายได้ชัดเจน และแนวคิดปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องความมัธยัสถ์ สมถะ และพอเพียง ซึ่งเป็นหลักของการดำเนินชีวิตในแบบวิถีพุทธ นอกจากนี้ ยังมีการใช้สีของเครื่องแต่งกายเป็นสัญลักษณ์เพื่อแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างองค์ทุกซ์กับองค์สุข โดยองค์ทุกซ์และสมุทัยใช้สีดำ องค์นิโรธและมรรคใช้สีขาว

๑.๖ อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดงมี ๒ อย่าง คือ ๑) อุปกรณ์ที่ใช้สื่อการแสดงโดยตรง ได้แก่ โฟมประดิษฐ์ตัวอักษรขนาดใหญ่ คำว่า “สัมมาทิฎฐิ” ใช้รูปแบบตัวอักษรแบบ เฮลเวติกา (Helvetica) เนื่องจากเป็นแบบตัวอักษร

ที่มีลักษณะเรียบง่าย มีความเป็นกลาง สงบ นิ่ง และไม่สื่อถึงอารมณ์ใด เพื่อให้ลักษณะของตัวอักษรเข้ากับเนื้อหาของเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่ต้องการจะสื่อ และเป็นสัญลักษณ์จากความเป็นนามธรรมทางความคิดไปสู่ความเป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นและจับต้องได้ และ ๒) อุปกรณ์ที่ใช้ระหว่างการแสดง ได้แก่ ลูกบอล เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการแสดง โดยให้นักแสดงชายเลี้ยงลูกบอลในพื้นที่ว่างระหว่างการแสดง เพื่อสร้างความสมดุลของภาพการแสดงตามทฤษฎีการจัดวางทางทัศนศิลป์ และเพื่อสร้างความขัดแย้งทางอารมณ์ของผู้ชมในระหว่างการแสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ อีกทั้งยังสื่อความหมายถึงการเป็นผู้เพิกเฉย ไม่สนใจต่อหลักธรรมคำสอนนี้

๑.๗ พื้นที่ที่ใช้ในการแสดง

จากแนวคิดของการแสดงนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องจัดแสดงในโรงละคร จึงได้เลือกใช้ห้องโถงคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงการใช้แนวคิดของศิลปะเฉพาะที่ เพื่อปรับการใช้สถานที่ให้เข้ากับการแสดงอย่างสร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์สูงสุด ถือเป็นการใช้พื้นที่อย่างชาญฉลาด คือ มีการใช้พื้นที่โดยรอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง

๑.๘ การออกแบบแสง

การใช้แสงเป็นสัญลักษณ์และสร้างบรรยากาศในการแสดง โดยเน้นถึงความเรียบง่าย แต่สามารถสื่ออารมณ์และความรู้สึกเด่นของการแสดงในแต่ละองค์ได้อย่างชัดเจน โดยองค์ ๑ ทุกซ์ ใช้แสงในสีโทนร้อนส้มแดงเป็นหลัก เพื่อสื่อและแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของความทุกข์ ความอึดอัด และความเศร้า องค์ ๒ สมุทัย ใช้แสงในสีน้ำเงินม่วง เพื่อแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของความหดหู่ หม่นหมอง องค์ ๓ นิโรธ ใช้แสงในสีโทนเย็นฟ้า เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสงบสุข กระจ่าง สดใส องค์ ๔ มรรค ใช้แสงสีขาวเป็นหลัก เพื่อสื่อให้เห็นถึงความบริสุทธิ์และความสว่างทางปัญญา

๒. แนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง
“การสร้างสรรคานาฏยศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ”
 ประกอบไปด้วยแนวคิดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา เรื่อง สัมมาทิฐิ

การใช้แนวคิดเรื่องสัมมาทิฐิ (หรือความเห็นชอบ) ซึ่งเป็นธรรมะข้อแรกในมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง การเข้าใจธรรมะในข้อนี้ทำให้เกิดปัญญาให้เห็นถูกต้องตามจริงตามหลักอริยสัจ ๔ นำไปสู่การมีความคิดและการกระทำที่ถูกต้องตามมา เมื่อมีสัมมาทิฐิจะเข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกนี้ล้วนมีมาแต่เหตุ เมื่อเกิดปัญหาจะวิเคราะห์และหาสาเหตุของปัญหาคด้วยปัญญา สามารถแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตและสังคมได้อย่างถูกต้อง ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์ได้ใช้แนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง สัมมาทิฐิ ในบทการแสดง ซึ่งใช้การตีบทการแสดงตรง ๆ ตามพุทธวจน (หรือคำสอนที่มาจากคำพูดของพระพุทธเจ้า) โดยตีบทการแสดงออกเป็น 4 องค์ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อแสดงถึงความหมายของการแสดงในแต่ละองค์ตามที่ได้ศึกษามา นอกจากนี้ยังพบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในองค์ประกอบของการแสดงทางนาฏยศิลป์จากเครื่องแต่งกายที่ดูมีความเรียบง่าย เป็นเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นปกติในชีวิตประจำวัน โดยใช้เครื่องแต่งกายเพียง 2 สี คือ ขาวกับดำ เท่านั้น เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการแบ่งแยกการแสดงองค์สุขกับองค์ทุกข์ ซึ่งความเรียบง่ายในทางพระพุทธศาสนา สื่อถึงความสมถะ มัธยัสถ์ และเป็นหลักในการดำรงชีวิตของชาวพุทธ

๒.๒ ความคิดสร้างสรรค์ในงานนาฏยศิลป์

การใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่ศิลปินได้รับมาจากแรงบันดาลใจ ที่เป็นสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เกิดความต้องการอย่างแรงกล้าในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของศิลปิน เนื่องจากในปัจจุบัน การแสดงทางนาฏยศิลป์ในเชิงพุทธศิลป์เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอน

ในพระพุทธศาสนายังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องธรรมะขั้นสูง สิ่งนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้มีความต้องการที่จะสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์ เพื่อนำมาใช้ในการนำเสนอและเผยแพร่ธรรมะขั้นสูงสู่สังคม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์จากการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องสัมมาทิฐิ มาผลิตเป็นผลงานการแสดงทางด้านนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ที่โดดเด่นคือ การออกแบบลีลาท่าทางที่สามารถเล่าเรื่องราว และสื่อความหมายจากบทการแสดง เช่น การตีความหมายของกิเลส ๓ ตัว คือความโลภ โกรธ หลง จากความเป็นนามธรรม มาสู่ความเป็นรูปธรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจน โดยการใช้ท่าทางของหนู ู งู ไก่ ที่สื่อความหมายโดยนัยแทนความโลภ โกรธ หลง ตามภาพจิตรกรรมฝาผนังปฏิจจสมุปบาท หรือที่เรียกว่า “กงล้อแห่งกาลเวลา” นอกจากนี้ ยังมีการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เป็นตัวอักษรโพมขนาดใหญ่ คำว่า “สัมมาทิฐิ” ในรูปแบบ ๓ มิติ ที่สามารถนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉาก และตั้งแสดงเป็นนิทรรศการหน้างานก่อนการแสดง รวมถึงให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงจากการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงได้อีกด้วย

๒.๓ สัญลักษณ์และการสื่อสารในการแสดงนาฏยศิลป์

การใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อในการแสดงนาฏยศิลป์ เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจความหมายของเนื้อหาได้โดยง่าย ดังนั้นการออกแบบลีลาจึงเน้นให้สามารถสื่อความหมายและบอกความเป็นสัญลักษณ์ได้โดยนัย เช่น การกอดสื่อความหมายถึงความรักและความผูกพัน การแยกจากกันสื่อความหมายถึงการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การใช้สัญลักษณ์ท่าทางของหนู ู งู ไก่ มาเป็นตัวแทนความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นกิเลสที่นอนหนุนเนื่องอยู่ในจิตใจของมนุษย์ การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงตัวอักษรโพมคำว่า สัมมาทิฐิ เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารการแสดงจากความเป็นนามธรรมไปสู่ความเป็นรูปธรรม การออกแบบเครื่องแต่งกายและการออกแบบแสงที่ใช้สีเป็นสัญลักษณ์เพื่อแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างองค์ทุกข์กับ

องค์สุข โดยออกแบบเครื่องแต่งกายให้องค์ทุกซ์ใช้สีดำ องค์สุขใช้สีขาว ส่วนในการออกแบบแสง ได้ออกแบบให้องค์ทุกซ์ใช้สีโทนร้อน (ส้ม แดง) ส่วนองค์สุขใช้สีโทนเย็น (ฟ้า ขาว)

๒.๔ ทฤษฎีนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์

ใช้การผสมผสานทฤษฎีทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดง ชุด “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” โดยได้ใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏศิลป์ในการออกแบบลีลาท่าทาง ใช้ทฤษฎีทางดุริยางคศิลป์ในการคัดเลือกบทเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง และใช้ทฤษฎีทางทัศนศิลป์ในการออกแบบลีลา การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง การออกแบบพื้นที่ และการออกแบบแสง

๒.๕ ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่

การคำนึงถึงความคิดทางพระพุทธศาสนาที่เน้นถึงความเรียบง่าย สมถะ โดยประยุกต์ใช้ร่วมกับความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์สมัยใหม่ ดังที่ปรากฏใน (๑) บทการแสดง ซึ่งใช้วิธีตีบทการแสดงตรง ๆ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องสัมมาทิฐิ ว่าคือความรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ดังนั้นจึงได้แบ่งการแสดงออกเป็น ๔ องค์ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อให้การแสดงชัดเจนและเข้าใจง่าย (๒) การออกแบบลีลา ใช้ลีลาท่าทางที่ใช้กันเป็นปกติในชีวิตประจำวันในการสื่อความหมาย ซึ่งถือเป็นความเรียบง่ายที่ชัดเจน (๓) เครื่องแต่งกาย ใช้ชุดที่ใช้กันเป็นปกติในชีวิตประจำวันเป็นหลัก รวมถึงการใช้ชุดบัลเลต์ที่ออกแบบให้มีความเรียบง่าย และใช้สีของเครื่องแต่งกายเพียง ๒ สี คือ สีขาวและดำเท่านั้น (๔) ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงมีเพียง ๒ อย่าง แต่ให้ความหมายที่หลากหลาย ได้แก่ โคมตัวอักษรคำว่า “สัมมาทิฐิ” และลูกบาสเกตบอล โดยในการออกแบบโปมใช้แบบตัวอักษร เฮลเวติก้า (Helvetica) เนื่องจากเป็น

แบบตัวอักษรที่มีลักษณะเรียบง่าย มีความเป็นกลาง มีลักษณะของความสงบนิ่ง และไม่สื่อถึงอารมณ์ใด เพื่อให้ลักษณะของตัวอักษรเข้ากับเนื้อหาของเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่ต้องการจะสื่อ (๕) การออกแบบแสงที่เน้นความเรียบง่าย เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ สร้างบรรยากาศและสื่ออารมณ์ความรู้สึกเด่นของการแสดงในแต่ละองค์ โดยองค์ทุกซ์ใช้แสงโทนสีร้อน (ส้ม แดง) องค์สุขใช้แสงโทนสีเย็น (ฟ้า ขาว)

๒.๖ การสะท้อนภาพทางสังคมโดยใช้นาฏศิลป์

การแสดงชุดนี้ มีการสะท้อนภาพทางสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ผ่านบทการแสดง เป็นการจำลองเรื่องราวความทุกข์ของมนุษย์ที่ทุกคนจะต้องพบเจอในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ก็จะต้องผ่านเรื่องราวของความทุกข์ซ้ำ ๆ จากการเกิดเป็นมนุษย์วนเวียนอยู่เช่นนี้เรื่อยไปทั้งสิ้น การนำเรื่องในพระพุทธศาสนามาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นผลงานทางนาฏศิลป์ จะช่วยดึงดูดความสนใจของคนในสังคมให้เข้าใจพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพราะนาฏศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่มักมีรูปแบบที่แตกต่าง และมีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ

๒.๗ การแสดงที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชน

การสร้างความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ ให้กับเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเข้าใจในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันเป็นความท้าทายอย่างหนึ่ง การเลือกใช้สื่อที่น่าสนใจและมีความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่มีความเคลื่อนไหวของภาพและเสียงอย่างนาฏศิลป์ จะช่วยดึงดูดและกระตุ้นความสนใจของเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่า ทั้งจากการรับชมและร่วมฝึกปฏิบัติ สำหรับการแสดงชุด “การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” นี้ได้ออกแบบลีลาให้สื่อความหมายได้ชัดเจน และเข้าใจง่ายแม้เป็นธรรมะขั้นสูง เนื่องจากมีการนำเยาวชนเข้ามาร่วมแสดง และยังมีการนำเสนอผลงานการแสดงให้กับเยาวชนได้รับชม ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและซึมซับความเข้าใจได้มากขึ้น การมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ

หรือการชมการแสดงในเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น อาจเป็นหนึ่งในแรงบันดาลใจที่สำคัญในอนาคตให้กับเยาวชน ในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิต ถือเป็นการปลูกฝังธรรมะในจิตใจให้กับเยาวชน การแสดงชิ้นนี้ถือเป็นการออกแบบการแสดงที่เอื้อประโยชน์ให้แก่เยาวชนทั้งในแง่ของการเป็นผู้แสดงและผู้ชม นอกจากนี้ยังเป็นการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องสัมมาทิฐิ มาประยุกต์ปรับใช้กับการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทางนาฏศิลป์ เพื่อให้คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีชีวิต สามารถดึงดูดความสนใจของเยาวชนให้มาสนใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น

ผลสำรวจความคิดเห็นจากผู้ชม

การสำรวจความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าชมการแสดงในวันที่ ๑๓ - ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๙ ซึ่งมีผู้ชมที่ร่วมตอบแบบประเมินจำนวน ๒๔๕ คน โดยจัดทำแบบประเมินทั้งสิ้น ๒ ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน เป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ และตอนที่ ๒ แบบประเมินผลงานการแสดงนาฏศิลป์ ซึ่งมีทั้งคำถามแบบให้คะแนนตามลำดับความพึงพอใจและคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ชมสามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในผลงานการแสดง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมความพึงพอใจของผู้ชมอยู่ในระดับมาก จากผู้ชมที่ตอบแบบประเมินจำนวนทั้งสิ้น ๒๔๕ คน แบ่งเป็นชายร้อยละ ๕๕ และหญิงร้อยละ ๔๕ โดยพบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๕ ปี และมีสถานภาพเป็นนิสิต/นักศึกษา โดยมีรายละเอียดการประเมินตามองค์ประกอบการแสดงทางนาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้ การประเมินแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การประเมิน

การจัดลำดับเรื่องราวการสื่อสาร และความสอดคล้องของแนวคิดกับบทการแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวนและทักษะความสามารถของนักแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ความงดงามและการสื่อความหมายของลีลาท่าทางในการแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและความเหมาะสมของดนตรีกับบทการแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ความสอดคล้องของอุปกรณ์ประกอบการแสดงกับแนวความคิด พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ขนาดและความเหมาะสมของการใช้พื้นที่ในการแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การสื่อความหมายและความสอดคล้องของแนวคิดกับเครื่องแต่งกาย พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การสื่อความหมายและความเหมาะสมของแสงในการแสดง พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้ชมยังให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ชื่นชมความพยายามในการนำแนวความคิดทางพระพุทธศาสนามาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางนาฏศิลป์
๒. รูปแบบการแสดงและสื่อที่ใช้มีความเรียบง่ายเกินไป
๓. การแสดงบางส่วนเกินความจำเป็น ทำให้ตีความและเข้าใจยาก
๔. การแสดงดูเพลิดเพลีน และน่าสนใจ
๕. สถานที่จัดแสดงไม่อำนวย ผู้ชมนั่งชมไม่สะดวก

จากผลการประเมินความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะของผู้ชมข้างต้น พบว่า สามารถการแสดงนาฏศิลป์มาใช้พระพุทธศาสนาได้จริง เนื่องจากผลจากการประเมินอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก แม้ว่าการแสดงบางส่วนจะสื่อความหมายยาก แต่ผู้ชมส่วนใหญ่ก็สามารถตีความได้ ถือว่าผลงานการแสดง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ผลตอบรับจากผู้ชมงานวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นการนำร่องเอาความรู้

ทางธรรมในพระพุทธศาสนามารับใช้สังคม โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ จากแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อการแสดง พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่เป็นเยาวชน และมีผลเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากผลการประเมินดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแสดงชุด “การสร้างสรรคานาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” นี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของการแสดงที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชน หากมีการปรับปรุงการแสดงให้มีความเหมาะสมตามกาลเวลาและสถานที่ การแสดงก็จะเป็นประโยชน์ต่อการรับใช้สังคมในบริบทวิถีพุทธต่อไป ส่วนสาเหตุที่ผู้ชมให้ความเห็นว่าการแสดงเรียบง่ายเกินไปและการแสดงบางตอนเกินความจำเป็นทำให้ตีความยากนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความเข้าใจส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้พื้นฐานของผู้ชมทั้งในเรื่องพระพุทธศาสนาและนาฏศิลป์ ส่วนเหตุผลที่รูปแบบการแสดงเรียบง่ายนั้น เพราะการแสดงเรื่องนี้เป็นเรื่องทางธรรม จึงอยู่บนพื้นฐานของความสมถะเรียบง่าย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Post-Modern Dance) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทางธรรม เนื่องจากนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่มีรูปแบบของการแสดงในแบบ มินิมอลลิสม์ (Minimalism) คือ ศิลปะที่วาดด้วยความน้อย (Less is more) ซึ่งต้องลดและตัดทอนองค์ประกอบฟุ่มเฟือยออก คงเหลือแต่องค์ประกอบสำคัญเพื่อสื่อความหมายเท่านั้น

สรุป และอภิปรายผล

งานวิจัย เรื่อง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ โดยใช้ธรรมะเป็นสื่อ นำความคิด จากการดำเนินการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้ ๑) รูปแบบการสร้างสรรคผลงานทางนาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ พัฒนามาจากองค์ประกอบการแสดงทางนาฏศิลป์ ๘ ประการ ได้แก่ บทการแสดง ดนตรีประกอบการแสดง ลีลา นักแสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง พื้นที่แสดง และแสง ๒) แนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์

ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา เรื่องสัมมาทิฐิ ความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงนาฏศิลป์ สัญลักษณ์และการสื่อสารในการแสดงนาฏศิลป์ ทฤษฎีทางนาฏศิลป์-ดุริยางคศิลป์-ทัศนศิลป์ ความเรียบง่ายตามแนวคิดนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ การสะท้อนภาพทางสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ และการแสดงที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชน ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง เรื่อง “การสร้างสรรคานาฏศิลป์ตามแนวคิดสัมมาทิฐิ” ผู้วิจัยได้ใช้นาฏศิลป์มาเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องสัมมาทิฐิ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ ตระหนักรู้ และหันมาสนใจ สามารถนำเอาความรู้จากหลักธรรมคำสอนในเรื่องสัมมาทิฐิ และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องอื่น ๆ มาประยุกต์ปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

จากการออกแบบบทการแสดงองค์ ๑ ทุกข์ ผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ที่มนุษย์ได้รับจากการเกิดเป็นมนุษย์ ความทุกข์ที่มนุษย์ได้รับจากการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความทุกข์ที่มนุษย์ได้รับจากการแบกรับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต และความทุกข์ที่มนุษย์ได้รับความไม่สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา องค์ ๒ สมุทัย ผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นถึงต้นเหตุ หรือสาเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวงของมนุษย์ อันเนื่องมาจากอวิชชา หรือความไม่รู้ คือกิเลส ๓ ตัวที่นอนหนุนเนื่องอยู่ในจิตใจของมนุษย์ อันได้แก่ โลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) กิเลสทั้ง ๓ ตัวนี้ ถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี สามารถปรุงแต่งจิตให้หลงติดอยู่ในสังสารวัฏ เวียนว่ายตายเกิดได้ตลอดไป เมื่อผู้ชมได้ชมการแสดงจะทำให้เข้าใจถึงกิเลสอันเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ได้ชัดเจนขึ้น และสามารถมองย้อนกลับมาคิดทบทวนถึงการดำเนินชีวิตของตนเองในปัจจุบัน ว่ามีกิเลสเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด องค์ ๓ นิโรธ ผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความสุขโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจกิเลส ถือเป็นความสงบสุข มีอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน องค์ ๔ มรรค ผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีในการปฏิบัติมรรคไปให้ครบทั้ง ๘ องค์ เพื่อการดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุด

โดยปกติคนทั่วไปมักจะมองไม่เห็นต้นเหตุของความทุกข์ แต่มักจะมองเห็นผลลัพธ์ของความทุกข์มากกว่า ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยทำการแสดงชุดนี้ขึ้นมา เพื่อสะท้อนให้ผู้ชมได้เห็น เกิดความตระหนักคิด และสามารถเข้าใจถึงต้นเหตุหรือสาเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวงของมนุษย์ได้ ความเห็นชอบหรือการมีสัมมาทิฐินี้ จะนำผู้ชมไปสู่ความเข้าใจในการมองโลกและชีวิตตามความเป็นจริงตามหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นยอดแห่งหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในการช่วยจรรโลงสังคมให้เกิดความตระหนักรู้ และสนใจนำเอาความรู้ทางธรรมมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

๑. นาฏยศิลป์เป็นศิลปะการแสดงที่มีการเคลื่อนไหว จึงมีความน่าสนใจเพราะมีทั้งภาพและเสียง เยาวชนสามารถเข้าถึงได้รวดเร็ว จึงเหมาะกับการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา สำหรับเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น

๒. ควรมีการนำหัวข้อที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในแง่มุมอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์เพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- ทวีศักดิ์ คุรุจิตธรรม. เส้นทางลัดสู่นิพพาน มีจริงหรือ? ตอน ๑. วารสารชมรมกัลยาณธรรม ปีที่ ๑๐ (มีนาคม ๒๕๕๘): ๘-๑๐.
 นราพงษ์ จรัสศรี. ๒๕๕๙. **ประวัตินาฏยศิลป์ตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม** (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.
 พุทธทาส อินทปัญโญ. ๒๕๕๗. **อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
 พุทธทาส อินทปัญโญ. ๒๕๕๗. **อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
 สงวน รอดบุญ. ๒๕๒๙. **ศิลปกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
 สุภีร์ ทุมทอง. **การพัฒนาอินทรียสังวร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.
 Lee, C. 2002. **Ballet in Western Culture**. New York: Routledge.

สัมภาษณ์

- นราพงษ์ จรัสศรี. ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สัมภาษณ์**, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๗, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙.
- มานพ มีจำรัส. ผู้กำกับ ผู้ออกแบบท่าเต้น และนักแสดงนำของภัทราวดีเธียเตอร์. **สัมภาษณ์**, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.